

VEDLEGG

DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
24/561 - HMK

Dato
15.02.2024

Representantforslag til uttalelse - Dokument 8:74 (2023-2024) om bedre forebygging og bekjempelse av vold mot og drap av kvinner

Jeg viser til brev datert 30. januar 2024, der Justiskomiteén ber om uttalelse i forbindelse med representantforslag fra stortingsrepresentantene Tobias Drevland Lund, Seher Aydar og Marie Sneve Martinussen om bedre forebygging og bekjempelse av vold mot og drap av kvinner.

Vold mot kvinner er alvorlig kriminalitet og et stort samfunnsproblem. Regjeringen la i desember 2023 frem Opptappingsplan mot vold mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) «Trygghet for alle». Opptappingsplanen inneholder mer enn 120 tiltak med mål om å forebygge og bekjempe vold og overgrep, som i ytterste konsekvens kan resultere i drap. Det er bevilget rundt 100 millioner kroner til oppfølgingen av planen i 2024. Opptappingsplanen er nå til behandling i Stortinget.

Forslagsstillerne viser til Partnerdrapsutvalgets utredning NOU 2020: 17 «Varslede drap?». Denne utredningen er ett av bakgrunnsdokumentene for opptappingsplanen, og flere av utvalgets anbefalinger følges opp av regjeringen.

Ett av disse tiltakene er at regjeringen etablerer en permanent kommisjon som skal gjennomgå drapssaker der gjerningspersonen er daværende eller tidligere partner. Formålet med kommisjonen er å redusere forekomsten av alvorlige partnervoldssaker, avdekke systemsvikt, lære av feil og å videreutvikle arbeidet med å forebygge alvorlig partnervold og partnerdrap. Kommisjonen skal ligge til Statens sivilrettsforvaltning og

departementet vil om kort tid ferdigstille et høringsnotat med forslag til lov om kommisjonen. Loven skal blant annet gi regler om kommisjonens formål, informasjonstilgang, behandling av personopplysninger og organisering. Det er bevilget 10 millioner kroner årlig til drift av kommisjonens arbeid.

I representantforslaget fremmes 8 forslag, og i det følgende gir jeg min uttalelse til hvert enkelt av dem.

1. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en forpliktende nasjonal forebyggingsstrategi for en samordnet innsats mot partnerdrap og -vold, i tråd med anbefalingene fra Partnerdrapsutvalget i NOU 2020: 17.*

Forslaget fra partnerdrapsutvalget om å etablere en forebyggingsstrategi følges opp gjennom et eget tiltak i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028). Det framgår i opptrappingsplanens kapittel om forebygging at regjeringen vil etablere et nasjonalt forebyggingsprogram for en samordnet innsats mot partnervold og partnerdrap. Forebyggingsprogrammet skal bidra til å sikre felles innsats for forebygging av partnervold og partnerdrap på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. I tråd med partnerdrapsutvalgets anbefalinger skal forebyggingsprogrammet ta høyde for både individuelle, relasjonelle og kontekstuelle risiko- og beskyttelsesfaktorer, ta hensyn til flere dimensjoner av volden, og rette seg mot flere målgrupper. Programmet skal oppdateres jevnlig. Tiltaket skal ses i sammenheng med opprettelsen av partnerdrapskommisjonen, og følger opp Stortingets anmodningsvedtak 132, 6. desember 2022 (jf. dokument 8:218 S (2021–2022), Innst. 64 S (2022–2023)).

Regjeringen har således allerede foreslått dette for Stortinget.

2. *Stortinget ber regjeringen senest i forslag til revidert nasjonalbudsjett for 2024 sikre at alle politidistriktene har tilstrekkelige midler til etterforskning av saker om vold i nære relasjoner, og at disse midlene er øremerket til dette formålet.*

Bekjempelse av vold i nære relasjoner har vært et prioritert område siden regjeringen tiltrådte. Jeg viser i den sammenheng til statsbudsjettene fremmet fra 2022. I år er politiet tilført særskilte midler for å følge opp tiltak fra opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner. Blant annet er det bevilget 25 mill. kroner til å spre RISK-modellen, som jobber med risikoanalyse og forebygging av vold i være relasjoner, til flere politidistrikt.

Foruten øremerkede midler har politiet de seneste årene fått budsjettøkninger som gir mulighet til å prioritere innsatsen mot vold i nære relasjoner. At dette arbeidet skal prioriteres framgår av departementets tildelingsbrev til politiet for 2024: «Vold i nære

relasjoner og vold og overgrep mot barn, inkludert internettrelaterte overgrep, skal prioriteres høyt innenfor straffesaksbehandlingen og i det forebyggende politiarbeidet.» Videre framgår det av tildelingsbrevet at politiet må ha særlig oppmerksomhet på oppfølgingen av tiltakene som fremkommer i regjeringens opptrappingsplan mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner.

For å styrke kvaliteten i straffesaksbehandlingen er det statsbudsjettet for 2024 satt av 80 millioner kroner for å styrke etterforskning og påtale, herunder med en tildeling på 43 millioner kroner til den høyere påtalemyndighet. Det skal gjennomføres tiltak som kan heve kvaliteten og kapasiteten i etterforskningen gjennom styrket fagledelse i påtalemyndigheten.

Vold i nære relasjoner er også gitt høy prioritet i riksadvokatens årlige mål- og prioriteringsskriv og er blant de områdene som skal gis forrang ved ressursknapphet. Statsadvokatene gjennomfører også jevnlig inspeksjoner av politidistriktenes straffesaksbehandling. I desember 2023 kom riksadvokaten i tillegg med et nytt rundskriv om vold i nære relasjoner som erstatter rundskrivet fra 2008 om familievold. I det nye rundskrivet understreker riksadvokaten at det er sentralt at politiet og påtalemyndigheten klarer å identifisere saker om vold i nære relasjoner som kan være forvarsel om drap eller alvorlig vold, slik at etterforskning og beskyttelsestiltak iverksettes.

Regjeringen vil foreslå en budsjettøkning på 635 millioner kroner til politiet i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2024 knyttet til ekstraordinære pensjonsutgifter, IT-drift og opprettholdelse av politibemanningen.

- 3. Stortinget ber regjeringen igangsette en bred gjennomgang av politiets arbeid knyttet til vold i nære relasjoner og partnerdrap, som et ledd i en nasjonal forebyggingsstrategi.*

Det har den senere årene vært gjennomført flere utredninger, evalueringer og revisjoner som har gjennomgått myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner og partnerdrap, herunder politiets arbeid.

Både Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes innsats mot vold i nære relasjoner Dokument 3:8 (2021–2022), Partnerdrapsutvalgets utredning NOU 2020: 17 «Varslede drap?» og overvåkningskomiteen GREVIO sin rapport fra 2022 om Norges implementering av Europarådets konvensjon om forebygging og bekjempelse av vold mot kvinner og vold i nære relasjoner (Istanbulkonvensjonen) kommer med viktige anbefalinger, også når det gjelder politiets ansvar og plikter.

Det har også vært gjennomført en rekke evalueringer knyttet til politiets arbeid med vold i nære relasjoner de siste årene. Statens barnehus ble evaluert av NOVA i 2021. Bruken av omvendt voldsalarm og besøksforbud har vært evaluert, og evalueringsrapportene følges nå opp av Politidirektoratet og Riksadvokaten. Bruken av adressesperre er under evaluering, og i 2024 evalueres også bruken av risikovurderingsverktøy i politiet, samt Støttesentrene for kriminalitetsutsatte. I tillegg ble det i 2022 gjennomført internrevisjon i politiet om «Ilegging og oppfølging av besøk- og kontaktforbud», og i 2024 planlegges en ny internrevisjon av «Risikovurderinger og mobil voldsalarm». I 2023 har statsadvokatembetene gjennomført inspeksjoner i politidistriktene når det gjelder arbeidet med mishandling i nære relasjoner, som et ledd i fagledelsen av politiet.

Alle disse arbeidene gir viktige innspill til videreutvikling av politiets arbeid mot vold i nære relasjoner, og følges opp blant annet av riksadvokatembetet og Politidirektoratet i samarbeid med særorgan og politidistrikt.

Slik jeg ser det vil de nevnte rapportene og evalueringene, sammen med partnerdrapskommisjonens arbeid, samlet sett gi en god oversikt over politiets arbeid med saker om partnervold og partnerdrap. Det har vært viktig for regjeringen å følge opp dette gjennom Opptappingsplan mot vold mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) «Trygghet for alle». Oppfølging av denne planen blir svært viktig.

Jeg ser derfor på det nåværende tidspunkt ikke behovet for en bred gjennomgang av politiets arbeid knyttet til vold i nære relasjoner og partnerdrap, slik som representantene foreslår. I tiden fremover vil vi som nevnt motta mer kunnskap, blant annet fra pågående og planlagte evalueringer, og jeg ser ikke bort fra at det på et senere tidspunkt kan være aktuelt med ytterligere kunnskapsinnhenting i form av en gjennomgang av politiets arbeid.

4. Stortinget ber regjeringen ta initiativ til en gjennomgang av rettsvesenets behandling av saker som omhandler vold i nære relasjoner, besøksforbud og bruk av voldsalarm og omvendt voldsalarm.

Det er viktig at de sakene som omhandler vold i nære relasjoner som blir bragt inn for domstolene får en god behandling. Dette er først og fremst av hensyn til partene, men også fordi det kan ha en viktig forebyggende effekt. Det er noe uklart for meg hva stortingsrepresentantene legger i «en gjennomgang av rettsvesenets behandling». Det er Domstolsadministrasjonen som er den administrative overbygningen til landets domstoler, og som skal medvirke til at domstolene blir satt best mulig i stand til å løse oppgavene sine, herunder å sørge for at domstolene til enhver tid har den kompetanse som er nødvendig for å løse oppgavene. Verken Domstoladministrasjonen eller

departementet kan imidlertid instruere domstolene i konkrete saker, eller gi føringer for hva utfallet i konkrete saker eller sakstyper bør være.

Rammene for domstolenes behandling av konkrete saker som omhandler vold i nære relasjoner, besøksforbud og bruk av voldsalarm og kontaktforbud med elektronisk kontroll (omvendt voldsalarm), er lagt gjennom den til enhver tid gjeldende straffeprosess- og straffelovgivningen på området. Domstolene kan videre bare avgjøre de konkrete sakene som påtalemyndigheten har bragt inn for dem. Eventuelle feil eller mangler ved den konkrete behandlingen kan partene søke korrigerert ved å benytte seg av de ordinære rettsmidlene, først og fremst anke. Som den øverste domstolen i landet skal Høyesterett sørge for rettsavklaring der rettsstilstanden kan være uklar. Høyesterett har også et ansvar for rettsutviklingen, innenfor rammene av lovgivningen.

Forslaget har også en side til domstolenes uavhengighet, og jeg mener at man bør utvise en viss varsomhet med å igangsette en gjennomgang av domstolenes arbeid med disse sakene. Dersom det er rammeverket for domstolenes behandling av sakene som ønskes gjennomgått, bør det skje gjennom alminnelige utrednings- og lovgivningsprosesser, der det i utredningen ses hen til blant annet rettspraksis.

Jeg vil likevel benytte anledningen til å nevne at det, som det også fremkommer av opptrappingsplanen, har vært en positiv utvikling i bruken av kontaktforbud med elektronisk kontroll de siste par årene. Politiet arbeider videre med å øke kompetansen og kunnskapen om ordningen, både i justissektoren og hos andre aktører som politiet samarbeider med ved bruken av tiltaket. Blant annet har Politidirektoratet kontakt med Domstolsadministrasjonen om utarbeidelse av en opplæring for dommere om omvendt voldsalarm.

5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om en lovfestet plikt for kommunene til å ha en handlingsplan mot vold i nære relasjoner.

Skiftende regjeringer har gjennom flere år oppfordret kommunene til å utvikle og gjennomføre kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. En kartlegging fra 2019 viste at handlingsplaner som har klare strategier og konkrete tiltak for voldsarbeidet, og som blir implementert og evaluert, er nyttige verktøy for politikere og administrasjon og for å sikre kvaliteten på tjenestene. Riksrevisjonen viste i sin rapport om myndighetenes arbeid mot vold i nære relasjoner fra 2022, forskjeller mellom kommuner med og uten slik planer. Kommuner uten handlingsplaner mot vold i nære relasjoner hadde i mindre grad skriftlige rutiner for å avdekke og varsle om vold i nære relasjoner og for å samordne tjenestene. Kommuner uten handlingsplaner hadde også i mindre grad kompetansetiltak for sine ansatte.

Handlingsplaner bidrar til at kommunenes ressurser koordineres og utnyttes best mulig, og bidrar til bevissthet rundt lokale utfordringer, behov og tiltak. Skal vi lykkes i

arbeidet med å forebygge og bekjempe vold i nære relasjoner er det av avgjørende betydning at dette temaet kommer på dagsorden i den øverste politiske og administrative ledelsen i kommunene og øvrige sentrale etater.

Selv om det ikke er lovpålagt har mange kommuner en handlingsplan mot vold i nære relasjoner. Det er iverksatt ulike tiltak for å stimulere kommunene til å utarbeide slike planer. Blant annet har Justis- og beredskapsdepartementet gitt Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress (NKVTS) i oppdrag å utarbeide en nasjonal veileder for utvikling av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner.

Veilederen er et praktisk hjelpemiddel for kommunene, og har særlig fokus på prosessen rundt utviklingen av kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Veilederen gir en oversikt over gjeldende lover og forskrifter og inneholder også en mal for oppsett av handlingsplaner med tydelige beskrivelser og veiledning for strukturering av planens innhold. I tillegg kan kommunene kontakte de regionale ressursentrene om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTSene) for bistand til utvikling av lokale handlingsplaner.

Som forslagsstillerne viser til står det i opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) at regjeringen vil oppfordre kommunene til å utarbeide kommunale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Regjeringen vil også vurdere andre virkemidler for å støtte kommunene i dette arbeidet.

6. *Stortinget ber regjeringen arbeide for at alle kommuner kan tilby overgangsboliger eller andre egnede midlertidige botilbud til voldsutsatte.*

Kommunene har hovedansvaret for å hjelpe den som trenger bistand til å skaffe egnet bolig, og dette reguleres i loven om kommunenes ansvar på det boligsosiale feltet. Ifølge loven skal kommunene gi individuelt tilpasset bistand til vanskeligstilte på boligmarkedet. At bistanden skal være individuelt tilpasset, innebærer at kommunen på en helhetlig måte skal vurdere den vanskeligstiltes økonomiske, sosiale og helse- og omsorgsmessige behov før den kan avgjøre bistandsformen. Kommunen skal så langt som mulig samarbeide med den som skal motta bistanden, og ta hensyn til dennes ønsker. Loven sier også at kommunen, i sitt arbeid på det boligsosiale feltet, skal sørge for samarbeid på tvers av sektorer og samordning av sine tjenester. For å forebygge boligsosiale utfordringer regulerer loven kommunens ansvar for å ta boligsosiale hensyn i planleggingen. Loven kan bidra til at flere får nødvendig bistand og at nivået på bistanden blir mer likeverdig mellom kommunene.

Regjeringen er opptatt av å støtte kommunene så de har rammebetingelsene de trenger for å gi nødvendige tjenester. Kobo, digitalt system for boligsosialt arbeid, som nå er

under utrulling, vil lette prosessen med å søke, tildele og administrere kommunale utleieboliger, og gjør det enklere for kommunene å møte lovkravene i ny boligsosial lov.

Husbanken har også flere økonomiske ordninger som støtter kommunenes boligsosiale arbeid. Lån til utleieboliger til vanskeligstilte skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet, jf. forskrift om lån fra Husbanken. Husbankens låneramme er styrket med 10 milliarder kroner under denne regjeringen, til totalt 29 milliarder kroner i 2024.

- 7. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om et bedre tilbud til voldsutsatte og et hurtigspor for økonomiske støtte, helseoppfølging og botilbud til voldsutsatte som ønsker seg ut av et voldelig forhold.*

Opptappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner inneholder en lang rekke tiltak som skal gi et bedre tilbud til voldsutsatte. Det gjelder tiltak blant annet innen helse- og omsorgssektoren, NAV-kontorene, barnevern og familievern. Planen omfatter også flere tiltak rettet særlig mot utsatte for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold.

Partnerdrapsutvalget anbefalte i sin utredning at NAV-kontorene bør prioritere personer som utsettes for vold i nære relasjoner der det er ventetid på tjenestene, og at disse bør få tilbud om økonomisk rådgivning og støtte i et hurtigspor. Utvalget viste til at det er viktig at voldsutsatte som har rett til økonomiske ytelser fra arbeids- og velferdsforvaltningen får dette raskt for å sikre voldsutsatte en reell mulighet til å forlate voldsutøver. Arbeids- og inkluderingsdepartementet vil foreta nærmere vurderinger av foreliggende anbefalinger knyttet til arbeids- og velferdsforvaltningens rolle og tjenester overfor voldsutsatte. Et forsknings- og utredningsoppdrag for å innhente kunnskap om vold i nære relasjoner, æresrelatert vold og negativ sosial kontroll blant arbeids- og velferdsforvaltningens brukere, vil inngå som en del av kunnskapsgrunnlaget for disse vurderingene. Dette er også lagt til grunn i opptappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner.

Krisesentrene gir et viktig tilbud til voldsutsatte og tilbyr blant annet et trygt sted å bo i en begrenset periode. Alle kommuner plikt til å tilby et krisesentertilbud, jf. krisesenterlova. Med mål om å øke kvaliteten i tilbudet utreder regjeringen, ved Barne- og familiedepartementet, behovet for endringer i krisesenterlova og utvikling av krisesentertilbudet.

Det finnes i dag et eget bo- og støttetilbud for trusselutsatte personer over 18 år utsatt for negativ sosial kontroll og æresrelatert vold. Dette inkluderer personer som er utsatt for æresrelatert vold fra ektefelle eller samboer og som har behov for å bryte med partneren, personer som har blitt tvangsgiftet og ønsker å bryte med ektefellen og personer som ønsker å skille seg, men en skilsmisse kan få alvorlige konsekvenser. Det

er også et tilbud for personer som har blitt utsatt for kontroll eller psykisk eller fysisk vold fra foreldre og familie, eller som frykter for konsekvenser på grunn av kjæreste, legning eller annet som familien ikke aksepterer.

Bo- og støttetilbudet gir utsatte et trygt sted å bo i inntil ni måneder og støtte til å etablere seg på nytt. Beboerne får miljøterapeutisk oppfølging, kontakt med aktuelle tjenester i kommunen og med frivillige fra ulike aktuelle organisasjoner. De får også tilbud om å delta i nettverk for tidligere og nåværende beboere. Bo- og støttetilbudet har totalt 26 plasser fordelt mellom fem kommuner. Boligene er tilpasset både kvinner, menn, par og enslige med barn.

Bo- og støttetilbudet er en av flere særskilte tjenester mot negativ sosial kontroll og æresrelatert vold som bistår utsatte. Tilbudet ble styrket i 2024-budsjettet med 5 mill. kroner. 1 mill. kroner skal gå til å styrke det eksisterende tilbudet, mens 4 mill. kroner er øremerket en pilot for å utvide målgruppen til personer over 18 år som har returnert fra ufrivillige utenlandsopphold og som har store hjelpebehov. Piloten skal omfatte personer som per i dag ikke fyller kriteriene for å få en plass i det eksisterende bo- og støttetilbudet. Det gjelder personer som ikke er trusselutsatte, eller som har en tilleggsproblematikk som av hensyn til egen eller andres sikkerhet ikke er forenlig med et opphold i botilbudet slik det er i dag.

8. *Stortinget ber regjeringen sikre at hjelpetiltak, institusjoner og alle andre som jobber med voldsutsatte, ved behov kan tilby hjelp, tjenester og informasjon på flere språk enn norsk.*

Målrettet og tilpasset informasjon på et språk voldsutsatte forstår er viktig for å sikre tilstrekkelig hjelp og tjenester. Offentlige myndigheter, uavhengig av sektor og nivå, har ansvar for å kommunisere med hele befolkningen innenfor sitt ansvarsområde. Alle skal ha lik tilgang på informasjon og tjenester.

Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi) har utarbeidet en veileder om språklig og kulturell tilpasning og formidling av informasjon (Hvordan nå ut med informasjon til personer med innvandrerbakgrunn/IMDi). Veilederen er relevant for alle som skal kommunisere med, og gi tjenester til, personer med innvandrerbakgrunn og andre minoritetsspråklige innbyggere. Den viser hvordan offentlige virksomheter bør tilpasse informasjon til en mangfoldig og sammensatt befolkning. Veilederen inneholder lenker til relevante eksempler på informasjonsarbeid fra IMDis digitale eksempelbank Lær fra andre.

Regjeringen jobber kontinuerlig med å sikre tilstrekkelig antall tolker i aktuelle språk. Lov om offentlige organers ansvar for bruk av tolk mv. (tolkeloven) ble innført fra 1. januar 2022 og skal bidra til å sikre rettssikkerhet og forsvarlig hjelp og tjeneste for personer som ikke kan kommunisere forsvarlig med offentlige organer uten tolk.

Tolkeloven stiller krav om at offentlige organer skal bruke kvalifisert tolk når det er nødvendig for å ivareta hensynet til rettssikkerhet eller for å yte forsvarlig hjelp og tjeneste. Loven gir dispensasjon fra kravet om å bruke kvalifisert tolk fram til 31. desember 2026. I tillegg til en plikt for offentlige organer til å bruke kvalifisert tolk, stiller loven også krav til tolken, som god tolkeskikk, habilitet og taushetsplikt. Det er forbudt å bruke barn som tolk.

IMDi er nasjonal fagmyndighet for tolking i offentlig sektor. IMDi har tett samarbeid med utdanningsinstitusjoner som tester og kvalifiserer tolker (OsloMet, Høgskulen på Vestlandet og Samisk høgskole). Arabisk er det største tolkespråket per i dag og utgjør om lag en fjerdedel av hele tolkebehovet. IMDi drifter også Nasjonalt tolkeregister. Dette er et innsynsregister over tolker i ulike kvalifiseringskategorier.

Avslutningsvis vil jeg fremheve at gjennom Opptappingsplan mot vold mot barn og vold i nære relasjoner (2024–2028) «Trygghet for alle» tar regjeringen dette arbeidet videre i en målrettet retning. Opptappingsplanen inneholder mer enn 120 tiltak med mål om å forebygge og bekjempe vold og overgrep. Det er viktig å understreke at det fremste målet er å hindre at vold i nære relasjoner skjer. Videre legger regjeringen til rette for en mer helhetlig og samordnet innsats mot vold og overgrep, slik at færre utsettes for vold og flere får nødvendig bistand og beskyttelse.

Med hilsen

Emilie Mehl

Dokumentet er elektronisk godkjent og sendes uten signatur